

Ziemassvētki

Šķiet, vēl pavisam nesen svinējām Ziemassvētkus, tomēr ir pagājis (lai neteiktu “paskrējis”) vēl viens gads, un jau atkal ir jāgatavojas Ziemassvētkiem. Ziemassvētki ir jau priekšnamā, un jau pavisam drīz tie vērs durvis un ienāks ikvienā mājā. Atkal jādomā, ko dāvināt saviem tuvajiem un mīļajiem, ko gardu un pārsteidzošu celt svētku galdā, ar kādiem rotājumiem dekorēt savu mājokli, kur un kā pavadīt Ziemassvētku vakaru un tā tālāk, un tā joprojām. Tas ir nebeidzamais stāsts, kas nemitīgi nodarbina mūsu prātus un kas atkārtojas ik gadu tieši ap šo laiku, kad līdz Ziemassvētkiem palikusi vairs tikai nedēļa.

Protams, šī gatavošanās parasti ir daudz laukietilpīgāka un darbietilpīgāka nekā pašu svētku svinēšana, bet tā, šķiet, notiek visos svētkos. Mēs domājam un rūpējamies par to, lai svētki sagādātu prieku un citas neaizmirstamas un, protams, pozitīvas emocijas. Svētki ir tikai mirklis, kas te ir un te nav, tomēr ir svarīgi, lai šis mirklis būtu pēc iespējas patīkamāks. Šī iemesla dēļ mūs pirms svētkiem pārņem tāds kā pirmssvētku drudzis, kas īpaši spilgti ir novērojams tieši pirms Ziemassvētkiem, kas, jāsaka, ir vieni no populārākajiem un vērienīgākajiem svētkiem ne vien Latvijā, bet arī visā pasaulē.

Ziemassvētki, kā ierasts, paies ātri un nemanāmi, bet emocijas, kas tiks gūtas šo svētku laikā, uzkvēšies mūsu sirdīs nedaudz ilgāk. Tieši šīs emocijas, kas gadu no gada tiek gūtas svētkos, ir tās, kas izraisa mūsos ilgas un liek ar nepacietību gaidīt nākamā gada Ziemassvētkus. Mums, pieaugušajiem, šī ilgošanās pēc Ziemassvētkiem vairs nav tik izteikta kā, piemēram, bērniem, tomēr, atzīsim, ka arī mēs tos gaidām, jo svētki un it īpaši Ziemassvētki taču ir tik patīkami.

Ziemassvētkiem piemīt kaut kāda īpaša, pat mistiska aura, kas tos padara tik pievilcīgus teju ikviena cilvēka acīs. Ziemassvētki ir laiks, kad pasaule kļūst gaišāka un līdz ar to arī labāka. Melno zemi pārklāj baltas sniega kupenas, logos iemirdzas lampiņu virtenes, tumšākajos kaktos iedegas svecītes, bet cilvēku sirdis, kas ikdienas steigā un darbos ir nedaudz nocietinājušās, pārtop par tādu kā pārpilnības ragu, no kura aumaļām plūst labestība. Mūsos rodas vēlme būt labiem, darīt labu un dāvēt labu. Te nu jāsaka – neizskaidrojami, bet fakts.

Varbūt tieši šī neizskaidrojamā labestība, kas ap Ziemassvētku laiku iezogas pat viscietākajās sirdīs, ir tas Ziemassvētku brīnums? Nevis Ziemassvētku vecītis, kas ik gadu “savairojas” miljonos eksemplāru, nevis dārgas dāvanas, kuras, kā saka, savelkot ciešāk jostas, esam atļāvušies uzdāvināt saviem bērniem, nevis ilgi gaidītais sniegs, kas pēdējos gados Ziemassvētkos priecē mūs arvien retāk, bet gan labestība, kuras ikdienā mums tik ļoti pietrūkst. Kādēļ mēs nevarētu būt tik labsirdīgi vienmēr, nevis tikai Ziemassvētkos? Kādēļ ir jābūt kādam īpašam notikumam, lai mēs kļūtu labi un darītu labus darbus?

Senlatvieši, būdami zemkopju tauta, Ziemassvētkus, kā jau visus zemkopju ieražu svētkus, **svinēja saskaņā ar saules ritu un saules gada kalendāru**. Balstoties uz mūsu senču kalendāru, Ziemassvētki jeb **Ziemas svētki ir ziemas saulgrieži**, kas katru gadu astronomiski notiek laikā **no 20. līdz 22. decembrim**. Arī senlatvieši Ziemassvētkus svinēja 3 dienas un 3 naktis, bet citviet tie ievilkās pat nedēļas garumā.

Ziemas saulgriežos, līdzīgi kā vasaras saulgriežos – Jānos, **notiek kārtējā gaismas un tumsas cīņa**, tikai šoreiz tumsa ņem virsroku, jo **Ziemas svētku nakts ir visgarākā**, bet diena ir visīsākā. Šī iemesla dēļ daudzas senlatviešu Ziemas svētku tradīcijas ir saistītas ar **gaismas vairošanu**, tādējādi atvairot tumsas spēkus. Kā vēsta seno latviešu ticējumi, no saules un gaismas labvēlības Ziemas saulgriežos bija atkarīga visa nākamā gada raža. Pēc Ziemassvētkiem, kā zināms, **dienas paliek arvien garākas un gaišākas**, līdz ar to Ziemassvētku svinēšanu varētu uzskatīt arī par **gaismas atgriešanās svētkiem**.

Atgriežoties pie zemkopju ieražu svētkiem, Ziemas svētki tika uzskatīti arī par beidzamajiem **rudens ražas novākšanas** un visu lielo darbu nobeigšanas svētkiem. Ja mūsdienās Ziemassvētki tiek uzskatīti par klusiem un mierīgiem svētkiem, tad **senlatviešu tos svinēja lustīgi**, nododoties dažādām jautrām un skaļām izdarībām.

Varbūt esat pamanījuši, ka nevienas senlatviešu gadskārtas svinības (Jāņi, Miķeļi, Lieldienas), izņemot Ziemas svētkus, **netiek sauktas par svētkiem**. Runājot par nosaukumu “Ziemas svētki”, jāpiemin analogija, ka vārds “**svētki**” atvasināts no vārda “**svēts**”, kura sākotnējā nozīme ir balts, tīrs, gaišs un spodrs, kas lieliski parāda Ziemassvētku būtību.

Kā jau pieminēts, Ziemas svētki ir ziemas saulgrieži, bet tie ir arī **Dieva dzimšanas laiks**. Ņemot vērā to, ka senlatviešiem bija mītiskā domāšana, Dievs šajā gadījumā nebija kristīgās pasaules Dievs, bet gan **debesis, debess gaisma un augstākais garīgais jēdziens**, tāpēc šajā gadījumā divkārsā svētku nozīme nerada nekādas pretrunas, bet gan gluži pretēji – tā kā ziemas saulgriežos gaisma gūst uzvaru pār tumsu, un saule sāk savu augšupeju, tad analogiski un simboliski to var attēlot kā Dieva dzimšanu.

Ja runājam par senlatviešu Ziemas svētku un ziemas saulgriežu jēgu, tad jāsaka, ka kopumā tie ir **auglības, cerības un gaismas svētki**. Ja Ziemas svētkus salīdzina ar citiem senlatviešu svētkiem, tad jāsaka, ka tieši **ziemas saulgriežu svinēšana bija visbagātīgākā** – galdā tika celts it viss, kas pavasarī un vasarā izaudzēts, un rudenī ievākts. Par Ziemas svētku galdā ceļamo cienastu lasiet turpinājumā par senlatviešu Ziemassvētku tradīcijām.

Bagātīgi klāts galds

Kā jau pieminēts, **Ziemas svētkos galdā cēla it visu, kas novākts rudens ražā**, līdz ar to svētku ēdieni tika gatavoti no visa, kas pašu izaudzēts – gan dārzeņiem, gan augļiem, gan lopiem. Tā kā senlatviešu **maģiskais skaitlis bija 9**, kā arī 3, kas ir maģiskā devītnieka atvasinājums, uz svētku galda obligāti bija jābūt **deviņiem dažādiem ēdieniem**. Devītnieks, līdzīgi kā astotnieks, **simbolizē bezgalību**, bet ne tādēļ, ka tas atgādinātu bezgalības zīmi – lai arī kādas matemātiskās manipulācijas tiktu veiktas ar skaitli 9, rezultātā atkal tiek iegūts devītnieks. Šī iemesla dēļ skaitlis **9 simbolizē arī visa maģisko pirmsākumu**. Ziemas saulgrieži, tāpat kā mūsdienu izpratnē, noslēdza saules gadu, bet, kā zināms, ar Ziemas svētkiem nekas nebeidzās – **tie vienlaicīgi arī ievadīja jauno saules gadu** un tika uzskatīti par laika un pasaules pārradīšanas brīdi. Iespējams tādēļ mūsu senčiem deviņu ēdienu, kā maģiskā pirmsākuma simbola, klātesamība ziemas saulgriežos bija tik būtiska.

Kā vēsta senlatviešu ticējumi, deviņi svētku ēdieni solīja pārtikušu un bagātu nākamo gadu, tāpēc varētu domāt, ka **jo vairāk svētku ēdienu, jo labāk**. Ja skrupulozi sekojam visiem senlatviešu Ziemas svētku svinēšanas priekšrakstiem, jāpiemin, ka svētku galdā bija jāceļ arī **vismaz divtik daudz našķu**.

Atgriežoties pie Ziemas svētku tradicionālajiem ēdieniem, Ziemas svētku galdā noteikti bija jāceļ **pelēkos zirņus un pupas**, lai nebūtu jāraud, **speķa pīrāgus**, lai dzīve nestu arvien jaunus pārsteigumus, **burkānus un bietes**, lai turētos laba veselība, **piparkūkas**, lai netrūktu mīlestības, **apaļas formas mīklas cepumiem**, lai būtu daudz saules, **škovēti kāposti**, lai būtu spēks, **putna gaļa**, lai gūtu panākumus, **zivs gaļa**, lai būtu nauda, **cūkgaļa** vai cūkas šņukurs jeb smeceris, lai vienmēr būtu laime. Jāatceras, ka zivju zvīņas nevis jāmet laukā, bet gan jāizzāvē un jātur naudas makos, lai nākamajā gadā piesaistītu naudu.

Neskaitot šos deviņus maģiskos ēdienus, galdā noteikti jāceļ arī **maize**, lai tās nākamajā gadā netrūktu, miežu un kviešu graudu biezputra ar cūkas galvu, zirņiem un pupām jeb **kočs, putrimdesa**, kā arī **medalus vai alus**, bez kura senlatvieši neiztika nevienā svētku reizē. Tie, kas alkoholiskus dzērienus nelietoja, parasti dzēra **kvasu, rūgušpienu vai paniņas**. Ja nu tomēr kāds no šiem ēdieniem nav pieejams vai neiet pie sirds, var pagatavot arī, piemēram, **sautētus kāļus, ķirbja ēdienus, krāsni ceptus kartupeļus vai grūbu putru**. Ja runājam par saldajiem ēdieniem, noteikti jāpiemin **maize ar ievārījumu**, rupjmaize ar dzērveņu sulu un medu jeb **maizes biguzis, apaļus raušus**, kā arī **sklandraušus**, kurus senlatvieši mēdza pildīt arī ar sēnēm.

Runājot par galda klāšanas tradīcijām Ziemas svētkos, noteikti jāuzsver, ka **maize, sāls un uguns** bija tie elementi, bez kuriem nekādā gadījumā nedrīkstēja iztikt, jo tie **solīja svētību**. Tāpat svētku **galdū nedrīkst novākt visu Ziemas svētku nakti**, lai arī nākamajā gadā varētu dzīvot pārticībā. Faktiski Ziemas svētkos galdā varēja celt praktiski jebkādas **apaļas formas ēdienus**, jo Ziemas svētkos, kas ir vieni no saulgriežiem, apaļas formas ēdieni simbolizēja Sauli, tādējādi cildinot un vairojot gaismu.

Bluķa velšana

Dažādos informācijas avotos saistībā ar senču Ziemas svētkiem ir atrodams vārdu salikums “**Bluķa vakars**”, kas ir attiecināms uz Ziemassvētku pirmo vakaru un nakti. Bluķa vakars nereti tika dēvēts arī par **kūķu koču, kūķu vai kūcu vakaru**. Šāds nosaukums radies saistībā ar vienu no būtiskākajām senču Ziemas svētku svinēšanas tradīcijām, proti, rituālo darbību – **bluķa velšanu**, kas simbolizēja saules ritu, un tā velšana nozīmēja **saules gaitas attēlošanu**. Savukārt **kūķu vakaram** bija saistība ar citu Ziemas svētku rituālu, kurā caur svētku ēdienu izvēli, iepriekš pieminētā **kūķa jeb koča likšanu galdā** tika veicināta labklājība un turība. Ceļot galdā kūķi, tika izrādīta cieņa senčiem un piesaistīta to labvēlība.

Atgriežoties pie bluķa velšanas – pirms Ziemas svētkiem tika sagatavots liels **ozolkoka bluķis, kura abos galos tika iestiprināts resnas virves striķis**. Bluķis tika velts no vienām mājām uz otrām mājām, bet pēdējās mājās – speciāli šim nolūkam sagatavotos salmos **tika sadedzināts**, simbolizējot jaunā saules gada sākšanos. Sākotnēji bluķa vilšana simbolizējusi **Saules un gaismas augšupeju**, vēlāk kļūstot par “**Ziemas svētku vilšanu kalnā**”, kad tas ticis vilkts kalnā. Cits uzskats, kas saistīts ar bluķa velšanu, vēsta, ka tādējādi no visām apciemotajām mājās **bluķi tika savāktas visas aizvadītā gada nelaimes un likstas, kā arī sliktās domas un darbi**, kuri pēcāk tika iznīdēti, tos sadedzinot. Bluķi parasti vilka **vienas saimes ļaudis**, visbiežāk vīriešu kārtas pārstāvji, bet **bluķa vilcējiem sekoja trokšņojošu un dziedošu ļaužu pūlis**, dažnedažādos veidos atbaidot ļaunos garus, kuri, kā vēsta ticējumi, saulgriežos, it īpaši Ziemas saulgriežos, kad nakts ir visgarākā un diena ir visīsākā, sarosās.

Mājas uzkopšana un rotāšana

Kā pirms jebkuriem lieliem svētkiem arī pirms Ziemas svētkiem **tika sakopta māja un sēta**, kā arī ar dažādiem rotājumiem tika **izpušķota istaba**. Rotājumiem tika pielietoti tikai un

vienīgi **dabā atrodamie materiāli**, piemēram, smilgas, salmi, kaltēti ziedi, ēveles skaidas, dzija, putnu spalvas, kā arī olas, dārzeni un augļi.

Īpaši iecienīti Ziemas svētku rotājumi bija **puzuri** jeb no salmiem vai kaltētām niedrēm, kas savērtas uz vilnas dzijas, ģeometriski darināti rotājumi, kā arī **saulītes** jeb kartupeļi sadurtas nieres vai salmi. Tika uzskatīts, ka puzuri lieliski attīra telpas no nevēlamām enerģijām, jo tiem ir daudzskaldņa forma, ko veido vairākas, piramīdas formas figūras. Puzuri nereti tika papildināti ar, piemēram, krāsainām lupatiņām vai putnu spalvām.

Istabā tik ienesta arī **egļīte, kas kā mūžzaļš koks simbolizēja mūžīgo dzīvību un senču dzīvības koku**. Eglīte, tāpat kā istaba, arīdzan tika **izpušķota** ar dažādiem dabīgiem, pašdarinātiem rotājumiem. Jāuzsver, ka eglītes nešana mājās un tās rotāšana ir salīdzinoši nesen radusies tradīcija, kas savu popularitāti ieguvusi vien **pirms apmēram 150 gadiem**. Sākotnēji tradīcijas, kas bija saistītas ar mūžzaļo koku godināšanu, bija **iešana mežā** un eglītes vai kāda cita mūžzaļa koka **izrotāšana ar dažādiem gardumiem gariem**, nenocērtot un nenesot to nekur.

Tāpat nevarēja aizmirst par greznumiem un rotām arī savā **apgērbā**, jo, kā vēsta dainas, visām senajām gadskārtām un godiem piederējās **daiļums un iznesība, kas savukārt piesaistīja labklājību un bagātību**.

Runājot par sagatavošanos Ziemas svētkiem, jāpiemin, ka līdz svētkiem noteikti bija jāpaspēj noslēgt visus rēķinus un izmaksāt algas. Šāda pārliecība tika attiecināta arī uz visiem pārējiem darbiem – **viss bija jāpagūst līdz svētkiem, lai svētkus varētu svinēt**, nevis tramīgi bažīties par nepadarītajiem darbiem.

Čigānos iešana

Iešana čigānos bija **viena no populārākajām senču Ziemas svētku tradīcijām**. Iešana čigānos bija iecienīta izdarība ne vien Ziemas svētkos, bet arī citos gada laikos, proti, **maskošānās tradīcijas bija novērojamas sākot no Mārtiņiem (novembra) un beidzot ar Meteņiem (februārim)**, tomēr katram laika posmam šajā periodā piederas citas maskas un izdarības. Piemēram, iezīmējot pavasara sākumu, iet budēļos un ķekātās, bet **ziemas laikam piederās čigāni**. Jāuzsver, ka čigāni, budēļi un ķekatas ir atšķirīgas masku grupas, tādēļ, par tiem runājot, ir aplami šos vārdus lietot kā sinonīmus.

Čigāni (atkarībā no apvidus, kurā šis vārds tiek lietots) **tiek saukti arī par “sigāniem”**, kas radies no vārda “sigāt”, **kas nozīmē “klejot, staigāt”**. Ziemas svētku masku gājienos devās arī danču bērni, tarari, totari, miežvilki, čigoni, ķigāji, kaladnīki, ražyni, dādas, galenkas, pakukas, kaitas, koitas un buki. Čigāni un čigoni bija sastopami visos Latvijas novados, tomēr tādas maskas kā, piemēram, kaitas bija vērojamas Latgalē, bet buki un miežvilki – Kurzemē.

Čigānu izdarības varētu raksturot kā **masku gājienu**, kuros, noteiktās maskās tērpušies, no vienas mājas uz otru māju staigāja kaimiņi, trokšņodami, dziedādami, dejodami un spēlējot ne vien mūzikas instrumentus, bet radīdami troksni arī ar dažādiem sadzīves priekšmetiem. **Jo lielāks troksnis, jo labāk** – čigāni bija jādzird jau tālumā.

Izplatītākās maskas bija čigāni, žīdi, ubagi, zaldāti, lāči, kazas, zirgi, dzērves, buki, stārķi, govīs, āži, vilki, siena kaudzes, labības kūļi, sieti, slotas, grozi, Nāves, Velni, Dievi, Laimas, miroņi, spoki, garās sievas, mazie vīri, raganas, spēlmaņi uz siena kaudzes, jātnieki uz zirga, kā arī daudzi citi. Pats būtiskākais bija **palikt nekādā veidā neatpazītiem** – ne pēc izskata, ne pēc balss.

Katrai čigānu maskai bija sava simboliskā nozīme, kas atbilda senlatviešu tautas uzskatiem un raksturam, piemēram, vilks nozīmēja ļaunumu, tumsu un salu, lācis – slinkumu, miegainību un tūlīgumu, zaķis – bailes un lišķību, kaza – gaismu un tikumību, dzērve – prātu

un gudrību u.tml. Protams, šo tēlu simboliskā nozīme nebija viennozīmīga, jo maskām izsenis ir vairāki simboliskie slāņi, tādēļ viena un tā pati maska dažādās situācijās varēja simbolizēt kaut ko pavisam citu.

Viena no galvenajām maskām bija Lācis, kura uzdevums bija ar savu rūkšanu un tūļāšanos aizbaidīt ļaunos spēkus. Arī citām čigānu izdarībām bija rituāla nozīme, piemēram, **rotaļai “Vilks un kaza”**, kas simbolizēja gaismas piesaukšanu, vilkam (Dieva sunim) steidzinot kazu (Sauli) kāpt debesu kalnā. Tāpat čigāni arī **dejoja, dziedāja un apdziedāja** visu, ko uzskatīja par nepieciešamu pozitīvā vai negatīvā nozīmē apdziedāt.

Čigānos vienmēr gāja baros, un baram vienmēr bija savs barvedis jeb tēvs (saukts arī par tēvaini), kuram bija tiesības **pārbaudīt saimes locekļu čaklumu un zināšanas, kā arī istabas tīrību** un pēcāk, atkarībā no situācijas, uzslavēt vai apdziedāt tos, norādot uz attiecīgajiem trūkumiem, kā arī **iepērt ar žagariem**, tādējādi dodot tiem svētību, veselību un auglību. Savukārt čigānu māte un čigānietes mēdza saimei paredzēt nākotni un zīlēt.

Saimnieku pienākums, ieaicinot čigānus mājās, bija kārtīga to **pabarošana un padzirdīšana, kā arī ciemkukuļa vai dāvanas iedošana kulē**. Tas viss, protams, ne uzreiz – sākumā **arī saimnieki varēja čigānus pārbaudīt**, uzdodot tiem dažādus uzdevumus, vai vaļsirdīgi aprunāties ar tiem.

Tā kā čigāni simbolizēja senču veļus un cilvēkam labvēlīgos garus, **tie tika uzskatīti par mājas svētības, veselības un auglības nesējiem, kā arī vidutājiem starp šo un Viņsauli**. Ciemos atnākušos čigānus neielast istabā uzdrošinājās tikai retais. Gadījumā, ja čigāni netika ielaisti mājās, tie varēja nodarīt tām kādu skādi, tāpēc visi prātīgi ļaudis tos vienmēr ieaicināja savās mājās.

Čigāniem līdzīgas bija kaladnieces jeb sievietes, kuras gāja tā saucamajās kaladās, kas ir īpaši Latgalē izplatīta Ziemas svētku tradīcija. Kaladās, līdzīgi kā čigānos, sievietes gāja no sētas uz sētu, dziedādamas Ziemassvētku dziesmas, par ko tās saņēma cienastu vai dāvanu jeb kaladiņu.

Ja reiz runājam par ciemošanos, jāpiemin, ka dainās **Ziemas svētki tika dēvēti arī par ciemos braucamo laiku**. Domājams, ka no šīs tradīcijas vēlāk attīstījusies arī mūsdienās visiem zināmā apdāvināšanās jeb dāvanu dāvināšanas tradīcija. Jāuzsver, ka **čigāni nekādā gadījumā neieradās ciemos Ziemas svētku pirmajā vakarā** – tie varēja ierasties tikai otrajā vai trešajā svētku dienā.

Rotaļās iešana

Kā jau pieminēts pie budēļu izdarībām, būtiskākās Ziemas svētku rotaļas bija tās, kurās Mēness ķēra Sauli, vai Vilks ķēra Kazu, **simbolizējot gaismas un tumsas cīņu**, kas noris Ziemas svētkos. Bez tām, protams, tika spēlētas arī citas rotaļas, lai interesanti un liksmi aizvadītu gada garāko nakti. Rotaļāšanās neizpalika arī bez **dziesmu dziedāšanas un deju dejušanas**. Ziemassvētku rotaļu ciklā iederējās arī dziesmas par kaķīša asarām, kas simboliski attēloja atkusni.

Zīlēšana un rituāli

Ziemas svētku vakara rituāli bija cieši saistīti ar ticējumiem, ar kuriem varat iepazīties atsevišķā rakstā. Turpinājumā minētie maģiskie rituāli un zīlēšanas metodes, protams, nav vienīgās, kas senatnē, Ziemas svētku laikā tika piekoptas, bet ieskatu veiksīm tikai dažās no tām.

Labas ražas nodrošināšanai Ziemas svētku naktī vajadzēja **skaitīt zvaigznes**. Lai būtu daudz un paklausīgu bišu, svešā kūtī bija **jācērp aita**, nocirpto vilnu liekot stropa dibenā. Lai būtu

laba ābolu raža, **ābeles bija jāsit ar biksēm vai slepus tajās jāpakar saimnieka bikses**, bet ne jau šādas tādas – tikai tādas, kuras saimnieks novilcis pirtī. Naudas piesaistīšanai **ap baznīcu bija jāapnes melns kaķis**. Lai nesāpētu zobi, bija trīs reizes **jāapskrien ap māju**. Ziemas svētku **rītā bija jāceļas agri**, pretējā gadījumā visu gadu nevarēja izgulēties. No rīta bija būtiski **iziet no mājas pirms kāds svešinieks bija ienācis**, ienesot mājā nelaimi.

Runājot par zīlēšanu, Ziemas svētki bija pēdējais laiks, lai izzīlētu nākamo precinieku, jo pēc Zvaigznes dienas jeb 6. janvāra to vairs nemēdza darīt. **Zīlēšana galvenokārt saistījās ar precinieku un kāzu laika zīlēšanu**. Līdzīgi kā Jānos meitas meta savus vainagus ozolā, tā arī Ziemas svētku vakarā tos meta eglītē, lai izzīlētu, cik gadi līdz kāzām vēl gaidāmi – katra reize, kad vainags nepalika eglītē, nozīmēja vēl vienu gaidīšanas gadu. Jaunas meitas arī **baroja suni un laida to laukā**, lai lūkotu, uz kuru pusi tas skries – uz kuru pusi tas aizskrēja, uz to pusi arī meitu aizvedīs tautās. Ja nebija sava suņa, **gāja laukā klausīties**, no kuras puses rēja kāds kaimiņu suns. Vēl viena zīlēšana, ko veikušas jaunas meitas, bija **malkas nešana**, kurā pāra skaita pagales liecināja par gaidāmām kāzām. Kāda cita zīlēšanas metode vēsta, ka meitai bija **jāuzsēžas uz krāsns krukā un jājāj uz cūku kūti** – cik cūku bailēs iekviokušās, tik daudz gadu bija jāgaida līdz kāzām. Varēja arī **pār plecu mest kurpi** – ja tā nokrita ar purngalu pret durvīm, bija gaidāms precinieks. Ja atmuguriski **piegāja pie krāsns un caur kājstarpi tajā raudzījās**, varēja ieraudzīt nākamo precinieku. Tāpat līgavaini varēja ieraudzīt, Ziemas svētku naktī **izslaukot istabu, apsēžoties uz saslaucītajiem gružiem un sukājot matus**.

Atsevišķa zīlēšanas tradīcija, kas mūsdienās ir pārceļojusi uz Vecgada vakaru, ir **laimes liešana no alvas, svina vai sveču taukiem**. Izkausēto metālu vai taukus ielejot aukstā ūdenī, izveidojas īpatnēji veidojumi, kurus vēroja un tulkoja, tādā veidā mēģinot paredzēt nākošā gada laimi vai, varbūt, nelaimi.

Tāpat Ziemas svētkos nodarbojās arī ar **gaidāmo laika apstākļu un ražas prognozēšanu**. Ja Ziemas svētki bija melni, tas ir, bez sniega, baltas bija Lieldienas. Ja Ziemas svētkos bija auksts laiks, vasara bija karsta. Ja uz Ziemas svētkiem bija daudz sniega saputināts, bija bagātīga raža. Ja Ziemas svētku laikā bija melni ceļi, bija gaidāmi labi gadi. Savukārt lieli vēji liecināja par sērgu un bada gadu tuvošanos, kā arī par koku augļu ražu. Turpretī, ja Ziemas svētkos pie debesīm nebija zvaigžņu, tad nākamajā gadā nebija augļu ražas.

Pirtī iešana

Par senlatviešu tradīcijām, kas attiecas uz iešanu pirtī, gari un plaši lasiet atsevišķā rakstā. Ziemas svētku pirts rituāls bija paredzēts **cilvēka sagatavošanai gaismas uzvaras svētkiem, attīroties ne vien fiziski, bet arī garīgi**, proti, simboliski attīroties no iepriekšējā gadā uzkrātās, negatīvās enerģijas un sagatavojoties jaunam, pozitīvās enerģijas ciklam. Pirts tika kurināta ziemas saulgriežu priekšvakarā vai pašā rītā, **lai saulgriežus varētu sagaidīt ar jau baltu dvēselīti**.

Negulēšana

Tāpat kā vasaras saulgriežos jeb Jānos, arī gada visgarākajā naktī, Ziemas svētkos, **bija pieņemts negulēt visu nakti, lai sagaidītu gaismas triumfu pār tumsu**, tāpēc, īsinot laiku, cilvēki nodevās lustīgai un daudzveidīgai Ziemas svētku svinēšanai, darot visas iepriekš minētās nodarbes.

Citu seno tautu un senlatviešu Ziemassvētku svinēšanas kopsakarības

Interesanti aplūkot citu tautu tradīcijas, kas ir saistītas ar ziemas saulgriežiem, un **ieraudzīt ļoti daudzas sakarības**, kas tikai apstiprina seno tautu vienoto pasaules izpratni un interpretāciju. Daudzas senās tautas **ziemas saulgriežus sauca par Jolu** un svinēja ziemas un

arī gada **garākajā naktī** par godu tam, ka **laika rats ir veicis pilnu apgriezību**, nu dienām kļūstot arvien garākām un gaišākām.

Runājot par senlatviešu un citu seno tautu, īpaši skandināvu, ziemas saulgriežu tradīcijām, jāmin fakts, ka **skandināvi tos veltīja Odīnam**, kas bija senskandināvu augstākais dievs, bet latvieši tos veltīja Dievam, kas bija senlatviešu augstākais dievs. Tāpat skandināvi **godināja arī Freiru jeb auglības dievu**, bet senlatviešiem ziemas saulgrieži pēc būtības nozīmēja gaismas un auglības svētkus. Freira svētais dzīvnieks bija **mežacūka**, kas Jola laikā tika upurēta un pie kuras galvas teica nelaužamus zvērestus, bet senlatviešu ziemas saulgriežu svinības nekādi neiztika bez cūkas, īpaši tās galvas, ēdieniem.

12 naktis pēc Jola bija tā saucamās “garu naktis”, kas tika veltītas senču gariem. Arī daudzas senlatviešu ziemas saulgriežu tradīcijas bija saistītas ar senču garu godināšanu, piemēram, koča jeb kūķa ēšana, budēļos iešana, kā arī eglītes rotāšana ar gardumiem. Arī skandināvu ziemas saulgriežu tradīcijās bija novērojamas **budēļiem līdzīgas izdarības un mūžzaļu koku rotāšana ar kārumiem**. Līdzīgi kā budēļos, bērni gāja no mājas uz māju, dziedot un dejojot, par ko dāvanās saņēma saldumus un ābolus.

Noteikti jāmin arī **Jola blūķa sadedzināšanas tradīcija**, kas ir teju identiska senlatviešu blūķa velšanas tradīcijai. 12 stundas pirms svētku pusnakts uz savas zemes bija jāatrod koka, vēlams, oša (pasaules koka – Igdrasila – simbola) koka blūķis, jāapkaisa ar miltiem, jāapšļaksta ar sidru jeb tradicionālo Jola dzērienu un jāieliek kamīnā, kur tam jādeg visu svētku nakti, kā arī vēl 12 dienas un naktis pēc Jola jāgruzd.

Mūsdienās **nosaukums “Jola” gan vairs nekur īpaši netiek pielietots**, jo tas, gluži tāpat kā senlatviešu ziemas saulgrieži, tiek attiecināts uz mūsdienu Ziemassvētkiem.

<https://www.youtube.com/watch?v=XtQ39DvF-Ow> kaķītei bērns nomira AURI

<https://www.youtube.com/watch?v=b5nmYFOmh9E&list=RDb5nmYFOmh9E&t=6> Nerejati ciema suņi AURI

<https://www.youtube.com/watch?v=ffk7E-2uJWU&list=RDffk7E-2uJWU&t=33> Sidrabiņa lietņš lija BAĻĶI

<http://visisvetki.lv/ziemassvetki/>